

Юридичні науки

УДК 343.3

Крайник Григорій Сергійович

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального права № 1

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Крайник Григорий Сергеевич

кандидат юридических наук

ассистент кафедры уголовного права № 1

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Krainyk Hryhoriy

PhD in Law, Assistant

Yaroslav Mudryi National Law University

Бондарева Наталія Валеріївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Бондарева Наталья Валерьевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Bondareva Natalia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**ПРОБЛЕМА ДОЦІЛЬНОСТІ ВИОКРЕМЛЕННЯ СТАТЕЙ 263-1
ТА 270-1 У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ
ПРОБЛЕМА ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ ВЫДЕЛЕНИЯ СТАТЕЙ 263-1
И 270-1 В УГОЛОВНОМ КОДЕКСЕ УКРАИНЫ**

THE PROBLEM OF ADDITIONALITY OF ARTICLES 263-1 AND 270-1 IN THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Анотація. Проаналізовано протилежні підходи дослідників до вирішення проблеми доцільності виокремлення статей 270-1 та 263-1 у Кримінальному кодексі України. Окреслено низку суттєвих недоліків, якими характеризуються дії законодавця щодо включення норми статті 270-1 до Кримінального кодексу України. Проаналізовано зміст статей 263 та 263-1 Кримінального кодексу України, зважаючи на однотипність зазначених в них діянь та предметів злочину. Перелічено негативні наслідки, які виникли у зв'язку з появою норми статті 263-1 у Кримінальному кодексі України. Досліджено судову практику в аспекті кваліфікації діянь, передбачених вказаними статтями та з'ясовано складнощі, що виникають при застосуванні даних кримінально-правових норм на практиці. Наведено власний погляд щодо шляхів вирішення зазначеної проблеми.

Ключові слова: громадська безпека, об'єкти житлово-комунального господарства, вогнепальна зброя, холодна зброя.

Аннотация. Проанализированы противоположные подходы исследователей к решению проблемы целесообразности выделения статей 270-1 та 263-1 в Уголовном кодексе Украины. Очерчен ряд существенных недостатков, которыми характеризуются действия законодателей о включении нормы статьи 270-1 в Уголовный кодекс Украины. Проанализировано содержание статей 263 и 263-1 Уголовного кодекса Украины ввиду однотипности указанных в них действий и предметов преступления. Перечислены негативные последствия, возникшие в связи с появлением статьи 263-1 в Уголовном кодексе Украины. Исследовано судебную практику в аспекте квалификации деяний, предусмотренных указанными статьями и выяснено сложности, возникающие при

применении этих уголовно-правовых норм на практике. Приведены собственные взгляды относительно решения указанной проблемы.

Ключевые слова: *общественная безопасность, объекты жилищно-коммунального хозяйства, огнестрельное оружие, холодное оружие.*

Summary. *The opposite approaches of the researches to solving the necessity the articles 270-1 and 263-1 in the Criminal Code of Ukraine have been analyzed. The number of essential drawbacks characterizing the legislator’s actions including the norms of the articles 270-1 in the Criminal Code of Ukraine has been outlined. The content of the articles 263 and 263-1 of the Criminal Code of Ukraine have been analyzed, taking into account the uniform of the acts specified therein. The negative consequences that in connection with the norm of the article 263-1 in the Criminal Code of Ukraine have been mentioned. The judicial practice in the field of qualification of the actions provided for by the mentioned articles has been investigated and the difficulties which arise when applying criminal law data in practice are clarified. The author’s own point of view on this problem has been written.*

Key words: *public safety, objects of housing and communal services, fire-arms, cold weapons*

Постановка проблеми. Стан захищеності суспільства є важливою характеристикою діяльності держави, обов’язком якої виступає забезпечення пріоритету прав і свобод людини, у тому числі, її недоторканості та безпеки. Значна суспільна небезпечність злочинів проти громадської безпеки обумовлює необхідність чіткої законодавчої регламентації діянь, віднесених до злочинів цієї категорії. Зокрема, законодавцями було проведено криміналізацію деяких діянь у сфері громадської безпеки, на підставі чого розділ IX Кримінального кодексу України (далі – ККУ) було доповнено статтями 263-1 (незаконне

виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв) та 270-1 (умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства). Однак науковцями такі зміни було сприйнято неоднозначно, зважаючи на численні порушення принципів законодавчої техніки. З огляду на це, потребує дослідження проблема доцільності криміналізації законодавцями діянь, передбачених статтями 263-1 та 270-1 ККУ.

Аналіз останніх досліджень. Незнайком С. В., Данилевським А. О., Поповичем О. М. та іншими дослідниками дії законодавця щодо криміналізації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (далі - ЖКГ) були піддані критиці. Зокрема, Незнайко С. В. доходить наступних висновків: порушення принципу побудови Особливої частини ККУ, адже діяння, які складають зміст об'єктивної сторони цього злочину, заподіюють шкоду насамперед суспільним відносинам власності; порушення принципів криміналізації діянь; недоцільність «самого факту існування цієї норми, оскільки подібні діяння можуть бути кваліфіковані за ст. 185 ККУ або за ст. 194 ККУ» [1, с. 204]. Попович О. М. також зазначає, що «законодавець не повною мірою з'ясував відповідність такого кроку принципу кримінально-політичної адекватності криміналізації, який означає її відповідність основним тенденціям соціальної політики суспільства й держави, рівню й характеру суспільної свідомості» [2, с. 175].

Водночас деякі вчені стали на захист дій законодавця та висловили власні міркування на підтримку таких нововведень. Сербіна Н. О. у своїй дисертації відстоює позицію соціальної обумовленості криміналізації цих діянь: запровадження кримінальної заборони на діяння, що посягають на об'єкти житлово-комунального господарства пов'язане також з «високим

ступенем їх суспільної небезпеки, що можна пояснити важливістю та значущістю об'єкта кримінально-правового захисту, а також характером і розміром шкоди, якої може бути завдано суспільним відносинам, домірністю позитивних та негативних наслідків криміналізації та кримінально-політичною адекватністю» [3, с. 14].

Що стосується питання доцільності виокремлення статті 263-1 ККУ, то варто зазначити, що дослідниками Шапченко С. Д., Вербановським, Чернявським О. В., Мітруховим П. висловлюються аргументи як «за», так і «проти». Позитивними моментами, на думку, Шапченко С. Д., Вербановського В. В. є: «криміналізація окремих різновидів дій, предметом яких є гладкоствольна мисливська зброя; виокремлення кваліфікованих складів злочину ч. 2, 3 статті 263-1 ККУ» [4, с. 188]. Негативні моменти проявляються у наступному: «дії, передбачені ч. 2 ст. 263 ККУ мають бути виокремлені в окрему статтю; відсутність чіткої конкретики та повної відповідності назви та диспозиції статті 263 ККУ» [4, с. 188]. Чернявський О. В. вказує на те, що «виникають додаткові складнощі при кваліфікації даних злочинів, адже однотипність даних діянь, їх схожа правова природа, мета і суспільна небезпечність ускладнюють дану процедуру» [5, с. 224].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання доцільності виокремлення статті 270-1 у ККУ, попри численні дискусійні спроби дослідників, залишається невирішеним. Також важливим є дослідження питання обґрунтованості виокремлення статті 263-1 у ККУ. Необхідним є аналіз наслідків появи норми статті 263-1 у ККУ як у теоретичній площині, так і у практичній діяльності з огляду на однотипність зазначених у статтях 263 та 263-1 ККУ діянь.

Метою статті є ґрунтовний аналіз питання доцільності виокремлення законодавцем статей 270-1 та 263-1 у Кримінальному кодексі України.

Виклад основного матеріалу. У пояснювальній записці до статті 270-1 ККУ законодавець обґрунтовує доцільність криміналізації даного явища наступним: значною зношеністю об'єктів житлово-комунального господарства та тривалим терміном їх експлуатації, що підсилюються протиправним людським впливом.

На сьогодні основними факторами стримування розвитку ЖКГ є недосконале бюджетне фінансування цієї сфери народного господарства, значний технічний знос обладнання об'єктів ЖКГ. Тобто внесенням відповідних змін законодавець прагнув певним чином обмежити протиправні дії осіб та забезпечити збереження цілісності об'єктів ЖКГ. Унаслідок чого 13 січня 2011 року було прийнято Закон України № 2924-VI та відповідно включено до ККУ статтю 270-1 «умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства».

Ключовим аргументом законодавців та науковців-прибічників такого підходу є те, що функціонування об'єктів ЖКГ покликане задовольнити інтереси суспільства, тобто основним завданням охорони об'єктів ЖКГ є забезпечення безпеки невизначеного кола осіб. Таким чином, здійснення дій, що складають об'єктивну сторону цього злочину, призводить не лише до завдання шкоди суспільним відносинам власності, а й викликає більш небезпечні наслідки у вигляді створення загрози громадській безпеці.

Однак, на нашу думку, включення цієї кримінально-правової норми до ККУ законодавцем характеризується вагомими недоліками. Насамперед відбулося порушення правил криміналізації діяння. Відповідно до принципів криміналізації діянь, основними підставами до визнання діяння злочинним є значний ступінь його суспільної небезпечності, відносна поширеність такого явища, що ведуть до його кримінально-правової заборони.

У даному випадку прослідковується відсутність значного ступеню суспільної небезпечності такого діяння. Відтак, суспільна небезпечність

діяння передбачає завдання охоронюваному кримінальним законом об'єкту істотної шкоди. Однак склалася така ситуація, що шкода, заподіювана об'єктам житлово-комунального господарства, законодавцем визнана істотною з огляду на критичний стан цих об'єктів, а не відповідно до характеру вчинюваних діянь. Це, у свою чергу, вказує також на недосконалість законодавчої техніки.

За конструкцією об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого статтею 270-1 ККУ, належить до матеріальних складів. Тож обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу даного злочину виступають суспільно небезпечні наслідки у вигляді неможливості експлуатації вказаних предметів або її загрози, а також порушенні їх нормального функціонування, за умови, якщо це спричинило небезпеку для життя чи здоров'я осіб або майнової школи у великому розмірі. Незнайко С. В. зазначає, що «внаслідок невдалого законодавчого опису ознак суспільно небезпечних наслідків, як криміноутворюючої ознаки складу злочину, передбаченого ст. 270-1 КК, склалася ситуація, коли до кримінальної відповідальності можна притягнути будь-яку особу, яка пошкодила або знищила об'єкт ЖКГ. Адже теоретично кожен подібний випадок можна кваліфікувати як такий, що створив загрозу нормальному функціонуванню об'єктів ЖКГ, що спричинило загрозу життю чи здоров'ю людей» [6, с. 37].

Крім того, віднесення зазначеної кримінально-правової норми у розділ, присвячений громадській безпеці, на думку деяких вчених, призвело до порушення принципу побудови Особливої частини ККУ. На мою думку, шкода заподіюється саме суспільним відносинам власності, і той факт, що власником зазначених об'єктів є підприємства, установи та організації, які виконують виробничі і невиробничі функції по забезпеченню населення необхідними ресурсами та наданням послуг щодо належного утримання житла, благоустрою населених пунктів, не свідчить

про створення такими діями (умисне знищення та пошкодження об’єктів ЖКГ) загрозу саме громадській безпеці.

Підхід законодавця щодо виокремлення статті 270-1 ККУ є недоцільним, зважаючи на існування статті 194 ККУ (умисне знищення або пошкодження майна), де додатковими факультативними об’єктами можуть виступати громадський порядок, екологічна безпека та інші. Ще одним аргументом є існування в розділі VI ККУ статті 194-1 (умисне пошкодження об’єктів електроенергетики), яка за своєю природою та конструкцією є однорідною зі статтею 270-1 ККУ.

Таким чином, аналізуючи судову практику (справи №615/2/12, №1-69/11, №1-342/11), слід зазначити, що дії осіб, пов’язані з викраденням металевих кришок люків, металевих люків оглядових колодязів кабельної каналізації, кваліфікуються суддями за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 185 та ст. 270-1 ККУ. Водночас на підставі статті 70 ККУ здійснюється поглинення менш суворого покарання більш суворим. Тобто покарання здійснюється як за заподіяння шкоди суспільним відносинам власності, так і суспільним відносинам, що забезпечують громадську безпеку. Натомість якби кримінально-правова норма статті 270-1 ККУ містилася у VI розділі Особливої частини ККУ, то потреба у кваліфікації відповідних дій за сукупністю злочинів відпала б, а також покарання було б менш значним.

Стаття 263-1 КК з’явилась у 2012 р. після прийняття Закону України від 05.07.2012 р. № 5064-VI. Необхідність її прийняття була обґрунтована законодавцем у пояснювальній записці наступними тезами. Існуюча на той час конструкція частини першої статті 263 ККУ охоплювала два різних за змістом діяння. Одне з яких (виготовлення, ремонт вогнепальної, холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин і пристроїв) характеризувалося значно вищим ступенем суспільної небезпеки. Назва статті не охоплювала злочинних дій з ремонту і виготовлення вказаних

предметів. Також диспозиція даної кримінально-правової норми не охоплювала дії, предметом яких виступають частини зброї, що, як наслідок, призводило до безкарності за їх вчинення. Тобто підхід законодавця є зрозумілим у частині необхідності розмежування відповідальності для різних за своїм складом та ступенем небезпечності діянь.

Водночас Мітрухов П. зазначає, що дії, передбачені поточними диспозиціями статей 263 та 263-1 ККУ, «мають різний рівень суспільної небезпечності, що, у свою чергу, повинно впливати на ступінь тяжкості, відповідальність і на покарання, передбачене санкцією статті» [7, с. 77]. Науковець наголошує на більш значному ступеню суспільної небезпеки діянь, що становлять об’єктивну сторону складу злочину, вчиненого з метою збуту, на відміну від діянь, що не переслідують таку мету. Тому вважає необхідним виокремити обов’язкову ознаку суб’єктивної сторони складу злочину – мету збуту, за що встановлюватиметься жорсткіша санкція.

За конструкцією об’єктивної сторони, складу злочинів, передбачених статтями 263 та 263-1 КК належать до формальних складів. Варто зазначити, що злочини, передбачені ст. 263 та 263-1 ККУ мають спільні предмети злочинів: вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської у ст. 263), бойові припаси (ст.ст. 263, 263-1), вибухові речовини, вибухові пристрої (ст. 263, ст. 263-1). Що стосується холодної зброї, то законодавцем у статті 263-1 ККУ не встановлено відповідальність за дії, пов’язані з її незаконним виготовленням, переробкою, ремонтом. Натомість об’єктивна сторона ч. 2 ст. 263 ККУ (носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу) частково поєднує у собі альтернативні суспільно-небезпечні діяння, передбачені для вогнепальної зброї у ч.1 ст. 263 та ч.1 ст. 263-1 ККУ.

«Холодна зброя є родовим поняттям, що охоплює кинджали, фінські ножи, кастети та іншу холодну зброю. Кинджали, фінські ножі - вид холодної зброї колючо-ріжучої дії. Кастет - вид холодної зброї ударної дії. Іншою холодною зброєю можуть виступати будь-які предмети, що спеціально призначені чи пристосовані для заподіяння тілесних ушкоджень. Ними можуть бути довгоклинкова холодна зброя, металльні знаряддя, ударно-роздроблюючі пристосування, рубаючі предмети» [8].

Також відрізняються дії, передбачені першою та другою частинами статті 263 ККУ, зокрема, немає відповідальності за зберігання, придбання, передачу, переробку холодної зброї, на відміну від вогнепальної, що свідчить про безкарність таких діянь та непослідовним підходом законодавця.

До того ж, чинне законодавство не містить закону, який би передбачав порядок надання дозволу на носіння зброї. Дане питання врегульоване Інструкцією, затвердженою наказом МВС України № 622 від 21 серпня 1998 року, відповідно до якої, «основними завданнями органів поліції є запобігання порушенням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, пневматичної зброї і холодної зброї...» [9].

Зважаючи на вищевикладене, слід констатувати однотипність вказаних діянь, їх схожу правову природу та складність їх застосування на практиці. На мою думку, виокремлення статті 263-1 ККУ призвело до певних негативних наслідків, а саме: поява цієї статті ускладнила кваліфікацію протиправної поведінки осіб та посилила відповідальність за носіння та ремонт зброї (ст.ст. 263 та 263-1 КК). Відтепер при повному складанні покарань за ці злочини передбачається покарання до 14 років позбавлення волі (до її появи злочинцю загрожувало за ці ж дії максимум 7 років).

Крім того, діяння, що складає зміст об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 263-1 ККУ, зокрема незаконне виготовлення вогнепальної зброї, по своїй суті вже передбачає порушення кримінально-правової заборони, що міститься у ст. 263 ККУ. Тобто складається ситуація, відповідно до якої особа, вчинюючи одне діяння, порушує одночасно дві кримінально-правові норми. Наприклад, особа незаконно виготовила вогнепальну зброю, тим самим, вчинивши її зберігання без передбаченого законом дозволу. Зберігання виявляється у володінні незалежно від його тривалості відповідними предметами, що знаходяться не при самій особі, а у вибраному нею для цього місці.

З огляду на це, потребує уваги дослідження судової практики щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263, ст. 263-1 ККУ. Відтак у справі № 653/2434/13-к «ОСОБА_1 в період часу з жовтня по листопад місяць 2012 року, знаходячись по місцю свого проживання в ІНФОРМАЦІЯ_4 незаконно виготовивши саморобним способом гладкоствольну вогнепальну зброю, а саме дульнозарядний пістолет з гнотовим запалюванням, який незаконно зберігав за вищевказаною адресою в період до 12.07.2013 року, до моменту виявлення та вилучення співробітниками міліції вказану вогнепальну зброю в ході огляду місця події» [10]. Вчинені вказаною особою дії були кваліфіковані суддею за сукупністю злочинів, передбачених ст. 263 та ст. 263-1 ККУ та відповідно до статті 70 ККУ здійснено поглинання більш суворого покарання менш суворим.

Також у судових справах №741/1712/13-к, №674/1507/13-к, №721/249/14-к та в багатьох інших судах застосовуються норма ст. 75 ККУ, унаслідок чого відбувається звільнення вказаних осіб від відбування покарання з випробуванням, враховуючи тяжкість злочину, особу винного та ряд інших обставин.

Висновки. Доволі закономірними є дії законотворців, які внесли новий законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за умисне знищення або пошкодження об’єкта забезпечення» № 6653. На нашу думку, законодавча ініціатива уніфікувати злочини, пов’язані з посяганням на об’єкти життєзабезпечення в межах однієї статті 194-1 ККУ є цілком доцільною, зважаючи на «однорідну суспільну спрямованість злочинів, передбачених статтями 194-1, 270-1, 292 та 360 ККУ» [11]. До об’єктів життєзабезпечення в цій статті належатимуть житловий та нежитловий фонд, об’єкти електроенергетики, електрозв’язку, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, промислові трубопроводи. Таким чином вирішиться ряд проблем, що виникли у зв’язку із запровадженням норми статті 270-1 ККУ, а саме: недоцільність виокремлення вказаної норми з огляду на порушення принципу побудови Особливої частини ККУ та недієвість, зважаючи на практику її застосування.

Що стосується виокремлення статті 263-1 ККУ, то, на наш погляд, такі дії законодавця лише ускладнили кваліфікацію протиправних дій осіб, передбачених статтями 263 та 263-1 ККУ. Однотипність діянь, передбачених відповідними статтями, їх схожа правова природа призводить до складності їх застосування на практиці. На мою думку, більш доцільним було б реформувати статтю 263 ККУ, у межах якої виокремити відповідні частини, встановивши відповідальність в залежності від ступеню суспільної небезпечності діяння. Водночас логічним було б розмежування злочинів, вчинюваних щодо різних предметів, а саме вогнепальної та холодної зброї.

Література

1. Незнайко С. В. Щодо правильності місцезнаходження заборони, передбаченої статтею 270-1, у системі Особливої частини КК

- України: Вісник Луганськ. держ. університету внутр. справ імені Е.О. Дідоренка. 2014. № 1. С. 198–205.
2. Попович О. М. Щодо доцільності виокремлення ст. 270-1 КК України «Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства». Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез допов. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 173–175.
  3. Сербіна Н. О. Кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 14с.
  4. Шапченко С. Д. Вербановський В. В. Особливості кримінально-правового змісту ст. 263-1 Кримінального Кодексу України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. № . 25 С. 185-188.
  5. Чернявський О. В. Доцільність виокремлення ст. 263-1 КК України. Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез допов. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 224–225.
  6. Незнайко С. В. Запровадження кримінальної відповідальності за умисне знищення чи пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства – за та проти. Судова апеляція. 2014. № 3. С. 34-39
  7. Мітрухов П. Шляхи вирішення законодавчих проблем кримінальної відповідальності за ст.ст.263, 263-1 Кримінального Кодексу України. Национальный юридический журнал: теория и практика. 2014. № 4 С. 72-77.

8. Коментар до статті 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/260.php>
9. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затв. наказом МВС від 21.08.1998 № 622 (у ред. наказу від 15.05.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>
10. Рішення Генічеський районний суд від 04.09.2013 року по справі № 653/2434/13-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50510485>
11. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єкта забезпечення: від 23.06.2017 № 6653. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=62138 (дата звернення 04.04.2019).